

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

1904

Ny följd * VII årg.

Häft. 14

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR SOCIALA OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

REDAKTÖR: LOTTEN DAHLGREN

INNEHÅLL:

KERSTIN HESSELGREN: Den kvinliga yrkes- och sundhetsinspektionen. Erfarenheter från England. I.

ANNA KNUTSON: Sägner. II, »Klyf ved, klyf ved!»

Litteratur: S—D, Kristuslegender af Selma Lagerlöf.

Genmälen med anledning af Dr Lydia Wahlströms berättelse öfver Internationella kvinnokongressen i Berlin af Alexandra Gripenberg och Maria Cederschiöld. — Svar på genmälena af Lydia Wahlström.

Mot sensträckningar

lika väl som vid **krosskador** m. m. har Salubrin befunnits vara ett utmärkt behandlingsmedel, om det användes som i beskrifningen angifves. Salubrin tillhandahålles i Parfym-Speci- och Färgaffärer. Partilager hos Geijer & C:o, Stockholm.

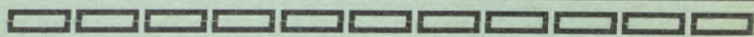

Hattar.

OBS.!

Pariser- och
London-modeller

Aktiebolaget
Nordiska Kompaniet,
Stureplan &
Regeringsgatan.

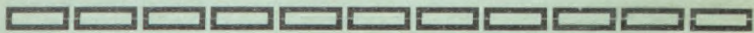

Aktiebolaget Nordiska Kompaniet.

Textilafdelning, Thyra Grafström.

Färdiga och påbörjade **Broderier** på siden, kläde, lärft- och yllestramalj, passande för Dukar, Portiärer, Mattor, Kuddar, Serveringsdukar m. m. Mönster uthyras. Rekvisitioner från landsorten ombesörjas pr omgående.

Obs.! Ändrad adress: Regeringsgatan 5.

Hygieniska Skodon tillverkas för Herrar, Damer och Barn.

OBS.!

Prisbelönda af Dräkt-Reformföreningen.

Skodon tillverkas äfven efter modern fason.

☛ Allt arbete utföres noggrant och af bästa material. ☛

Reparationer verkställas väl och på bestämd utlofvad tid.

P. GUST. PETTERSSON,
52 DROTTNINGATAN 52.

**Å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå,
Stockholm, 54 Drottninggatan,**

finnas anmälda kvinliga arbetssökande såsom: lektionsgivare i olika ämnen svenska och utländska lärarinnor för hem och skolor, kontors- och skrifbiträden, bonner, husföreståndarinnor, sällskap och biträden i hem, föreläserskor, gymnaster m. fl.

Å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå 54 Drottninggatan mottagas anmälningar till inträde i Förbundets

Sjukkassa.

Äfven personer, som icke äro medlemmar af Förbundet, kunna blifva delegare i densamma.

För kapitalister, särskildt fruntimmer, har det länge varit ett önskningsmål att kunna öfverlämna värden af sina värdepapper och skötsel af sina affärer åt någon person eller institution, som med absolut säkerhet förenade punktlighet och noggrannhet i utförandet af det anförtrodda uppdraget äfvensom prisbillighet. En sådan institution är

Stockholms Enskilda Banks Notariatafdelning

(*Lilla Nygatan 27, expeditionstid 10—4*),

som under garanti af **Stockholms Enskilda Bank** åtager sig vård och förvaltning af enskilda personers och kassors värdepapper.

Exempel 1. Om en person hos Notariatafdelningen deponerar obligationer, inkasserar Notariatafdelningen vid förfallotiderna kuponger och tillhandahåller deponenten inflyttna medel. Vidare efterser Notariatafdelningen utlottningar af obligationer och underrättar deponenten i god tid, ifall den tillhörig obligation blifvit utlottad, samt lämnar förslag till ny placering af det ledigblifna kapitalet.

Exempel 2. Om inteckningar deponeras hos Notariatafdelningen, underrättar Notariatafdelningen gäldenären därom att räntorna å inteckningarna skola till afdelningen inbetalas, hvarefter de medel, som inflyta, till deponenten redovisas. Vidare tillser Notariatafdelningen att inteckningarna blifva i vederbörlig tid förnyade. Om en hos afdelningen deponerad inteckning genom underlåten förnyelse skulle förfalla, ersätter **Stockholms Enskilda Bank** därigenom uppkommen skada.

Förvaringsafgift: 50 öre för år pr 1,000 kronor af depositionens värde, dock ej under två kronor.

Nytt i bokhandeln!

Från **Evang. Fosterlands-Stiftelsens Förlags-Expedition** hafva i dagarna utkommit och finnas att tillgå hos alla bokhandlare:

Morgonväkter af *D:r J. R. Macduff*.

Dagliga betraktelser under en månad. Häft. 50 öre, kart. 75 öre, klotb. 1: 25.

Huru tjänar du? Ett ord till våra tjänarinnor af *Emil Leberecht*.

Öfversatt och delvis bearbetad från fjärde tyska upplagan af *A. T.* Häft. 65 öre, kart. 80 öre.

Sverige och hednamissionen under 19:e seklet af *Professor A. Kolmodin*. Med illustrationer. Särtryck ur *De Protestantiska Missionernas Historia*. Häft. 1 kr.

Missionsbibliotek för folket, XXI: Pandita Ramabal. Hennes lifs historia af *Helen S. Dyer*. Med porträtt. Förord af *Professor A. Kolmodin*. Häft. 75 öre.

Tvillingsyskonen. En berättelse för ung och gammal af *Margareta Lenk*. Häft. 1: 60, kart. 2 kr.

Goda vinkar gifvas till undflyende af ödesdigra misstag i uppfostran, och för både gammal och ung torde vara nyttigt att få hvad denna skrift osökt gifver, en påminnelse om, huru olika människors barndom förflyter. *Budb.*

Guld och rökelse. En sann berättelse af *M. G. Pearse*. Öfversättning af *E. W—n*. Häft. 40 öre.

Ett tungt arbete. Berättelse för ung och gammal af *A. Vollmar*. Häft. 40 öre.

Andliga körsånger och hymner för blandade röster. Komponerade af *Pastor Theodor Hempel*. Häft. 1 kr.

Samlingen rekommenderas varmt. *Budb.*

Aug. Magnusson

44, 46 & 48 Vesterlånggatan 44, 46 & 48

31 & 33 Stora Nygatan 31 & 33

(ingång endast från Vesterlånggatan)

STOCKHOLM

Min nya Afdelning

för

Hvita varor

erbjuder odisputabelt största urval af:

Duktyger, Handdukar, Linnelärfter
och alla slags **Hvita Väfnader.**

Almedals, Norrköpings (Tuppen) och
Gamlestadens samtliga Väfnader
ständigt på lager till *fabrikpris.*

Då helt stycke tages lämnas *extra rabatt.*

All slags Linnesömnad och Märkning
utföres *omsorgsfullt* å egna Atelierer.

För **Utstyrlar** ovilkorligen bäst och billigast.

Solida varor. Största urval.
Billigaste priser.

Aug. Magnusson,

STOCKHOLM.

Den kvinliga yrkes- och sundhetsinspektionen.*

Erfarenheter från England.

I.

Det har redan för läsarne af denna tidskrift genom en del artiklar blifvit väl bekant huru behovet af kvinliga yrkesinspektörer småningom kämpade sig fram i England och att de första kvinliga *Factory Inspectors* tillsattes 1893. Kvinnor hade dock redan förut användts såsom inspektriser i hälsovårdens tjänst under namn af *Sanitary Inspectors* och *Health Visitors*. Det är mina erfarenheter från dessa tre olika kategoriers arbetsfält jag nu går att beskrifva.

Fabriksinspektriser.

Alldeles fristående från de båda senare grupperna är den här ofvan nämnda. Liksom sina manliga kamrater arbeta *fabriksinspektriserna* direkt under *The Home Office*, d. v. s. äro anställda i statens tjänst och därifrån aflönade samt åtnjuta pension.

De lydde till att börja med under den gemensamma öfverinspektören och deras arbete var mycket obestämdt, man visste inte riktigt på hvilket håll man skulle använda dem och det blef »just odd jobs», som en af dem uttryckte sig. De voro närmast en sorts hjälp och underinspektörer till sina manliga kamrater och betraktades ofta nog med misstro och motvilja af dessa. De fyra första voro emellertid dugliga och energiska kvinnor som snart visade, att de kunde göra nytta och stor nytta. Deras arbetsområde utvidgades mer och mer och nu stå under de kvinliga inspektörernas uppsikt alla fabriker och verk-

* Se Dagny årg. 1901, häft. 19 o. 20 art. »Kvinnor som yrkes- och sundhetsinspektörer i Storbritannien»; årg. 1903, häft. 1 art. »Kvinliga yrkesinspektörer» och »Hvad är den kvinliga yrkesinspektionens mål» samt häft. 2 samma årg. art. »Kvinlig yrkesinspektion». Ännu några synpunkter.

städer, där endast kvinnor och barn arbeta, samt sådana, där kvinnor och barn användas jämte män (mixed factory or workshop), dock så, att de på många håll arbeta tillsammans med de manliga inspektörerna. De utgöra nu ett eget departement med sin egen öfverinspektris och äro utom henne *sex* till antalet med hvar sitt distrikt. London med omgifningar bildar *tre* distrikt, resten af England och Skotland de öfriga *tre*. Irland har ingen särskild kvinlig inspektris utan får den som har bäst tid då och då göra en hastig resa dit.

Förhållandet mellan de båda departementen har närmare preciserats så, att samarbetet sker efter vissa formaliteter, som här vore väl långt att närmare gå in på. Vare det nog sagdt, att de nödvändiggjorts af den omständigheten, att de fabriker som kvinnorna inspektera ligga inom deras manliga kollegers distrikt, samt att båda inspektera »mixed factories or workshops»; några bestämmelser måste därför finnas hvar den enes auktoritet slutar och den andres tar vid. Vidare ansågs det till att börja med, att *all* inspektion för yrkesfara måste skötas af manlig inspektör. Det har emellertid visat sig, att det äfven är möjligt för kvinnor att lära sig förstå sig på maskiner. 3 af de 7 ha redan maskineriet såväl som annan inspektion om hand i sina distrikt. Som hufvudmassan af de fabriker, som stå under deras uppsikt utgöres af tvätt och strykinrättningar samt syfabriker af alla slag, så kan det ju ej heller tyckas vara så underligt att detta lyckats. The chief lady inspector miss Andersson sade, då jag vid ett tillfälle framhöll detta som ett af de ofta upprepade skälen mot den kvinliga yrkesinspektionen, »att vikten ligger på att få *tillräckliga skyddsåtgärder*; af hvad slag kan sedan fabriken egen eller konsulterande ingenjör afgöra, och i fall inspektrisen genom erfarenhet lärt sig hvilka skyddsapparater som äro de mest praktiska och bästa, så bör hon likväl endast råda till, aldrig fordra en viss modell eller patent».

Som ett exempel på, hvad som kommer inom kvinnornas arbetsområde, tillåter jag mig att citera 1902 års rapport.

Den upptager 6,600 inspektioner, bland hvilka inrymmas följande:

- 1) Undersökningar öfver hälsotillståndet bland arbeterskorna i tvätt- och strykinrättningar i vestra London.
- 2) Undersökningar och öfvervakandet af arbetstider i samma inrättningar.

3) Temperaturförhållanden i arbetslokaler å syfabriker af alla slag.

4) Undersökning angående orsaken till gasförgiftning i en strykinrättning.

5) Systematisk undersökning af beskaffenhet och utsträckning af annat kvinnoarbete i London utöfver beklädnads- och tvätt-industrien.

6) Undersökning af rep- och nätfabriker å Englands sydkust.

7) af förhållanden under hvilka dockor och andra leksaker tillverkas i London och andra engelska städer,

8) af de förhållanden under hvilka kvinnor arbeta inom spetsfabriker i Nottingham samt blek- och färgindustrien i Bradford.

9) Användning af flickor för tillverkning af gasstrumpor i London och andra engelska städer.

10) Sanitära förhållanden inom mindre fabriker i en del landsortsstäder.

11) Truck-akternas efterlevande bland skrädderifirmor i Bristol samt fabriker på landet i Westriding och Yorkshire.

12) Kvinnornas användande i »utomhus»-arbete såsom tegeltillverkning, sorterande af lump etc.

13) Angående orsaken till olyckshändelser vid tvätt- och strykinrättningar.

14) Angående luftutsugning af damm i lerrörsfabriker.

Detta utgör de speciella utredningar, som af en eller annan anledning företagits, men innesluter ej de besök, som gjorts i fabriker, verkstäder och hem med anledning af ingångna klagomål från arbeterskor eller sådana, som fört deras talan, hvilket utgör det dagligen återkommande i fabriksinspektrisens arbete. Att arbeterskorna, som ämnadt var, känna sig ha ett stöd i fabriksinspektrisen och i henné se en person, som de kunna vända sig till med sina klagomål, som de våga tala öppet med och som förstår deras svårigheter, har visat sig genom det årligen ökade antalet af anonyma eller icke anonyma skrivelser som inkomma till departementet (1896 = 381, 1902 = 598).

Allt göres ock för att stärka detta förtroende, ingen klagan lämnas obeaktad och inspektion företages snarast möjligt å angifvet ställe. Detta gör emellertid att arbetet blir dubbelt drygt, ty det är ej möjligt att taga den ena fabriken efter den andra i tur och ordning som de ligga, och någon särskild arbetsroute

kan ej göras upp. Någon bestämd arbetsdag ha inspektriserna ej håller och distriktens oerhörda storlek gör, att de måste arbeta så godt som både dag och natt för att hinna med det sig alltmör hopande arbetet. Så omfattar t. ex. miss Deans distrikt 6 å 7 boroughs i London med omkring 3,400 fabriker och verkstäder, alla tvätt- och strykinrättningar samt syfabriker.

* * *

Naturligtvis står det ej i människomakt att, såsom underförstått är, hinna med att inspektera alla dessa 3,400 fabriker på ett år, då ju ett ställe ofta fodrar upprepade besök och dessutom de systematiska inspektionerna oupphörligt måste skjutas åt sidan för undersökningar af de olika klagomål som inkomma till »*The Lady Factory Departement*». Bästa exemplet på dessa inspektrisens sätt att arbeta fås kanske genom beskrifningen på en af de dagar jag åtföljde miss Dean.

Vi möttes kl. 10,30 i The Factory Departement, miss D. hade då haft en halftimmes expeditionsarbete, som föregåtts af en inspektion på vägen dit. Vårt första besök gällde en stor tvättinrättning i Hilburn. Den var utmärkt väl byggd, med dräneradt stengolf och kakelklädda väggar samt särskilda anordningar för luftutsugning, men ytterst smutsig och illa hållen — föreståndarinnan fick sig en grundlig skrapa och en del skyddsåtgärder för maskineriet anbefaldes. Detta tog oss en timmes trampande upp och ned ut och in i den stora byggnaden. Efter en hastig lunch och åtskilliga spårvagnar hamnade vi i St. Marylebone-roads poliskammare där miss D. hade ett åtal för öfvertid. Svarande dömdes ögonblickligen till 100 kr. böter, med innan vårt mål kom före hade vi fått vänta så länge, att kl. var 4.

Därpå åter en tvättinrättning. Den kallades »*Model Laundrie*», hvilka alltid äro de värsta ställena, sade miss D. I det skick vi nu funno denna tvättinrättning kunde den dock göra skäl för namnet; men det hade tagit många och långa besök af miss D. innan den smutsiga, illa ventilerade, kväfvande heta salen med lifsfarliga maskiner fått detta ljusa, luftiga, prydliga utseende. Tänkande på detta kunde jag inte annat än småle åt föreståndarens lilla försök till konversation medan vi väntade på miss D.

»Hon är vådligt het af sig vår vän här, men jag får då säga, att vi låta henne gå och snoka hvar hon vill och lägga oss aldrig i hvad hon än gör.» — »Ja, men det är väl också till firmans bästa,» föreslog jag, »och nog måste ni väl medge, att hon för ett arbetsamt lif?» — »Ja visst ja, det kan nog så vara, men så ha de också pensioner skall jag säga er. En sån där inspektris får mycket mer än jag någonsin kan få!» — Då jag beskref mitt samtal för miss D. skrattade hon och sade, »att det var ett stort framsteg att bli tåld med en viss välvilja. I början blefvo människorna vanligen förbluffade och sedan ursinniga, då de funno att en kvinna hade rätt att inspektera dem.»

Två mindre tvättinrättningar medhunnos innan kl. blef 7 och middagstiden med en välbehöflig stunds hvila var inne. Kl. 9 började vi igen, denna gång i droska för att göra s. k. nattvisiter. Det gällde att öfverraska syflickor, som kvarhållits i arbete efter kl. 8 utan att enligt lag anmälan därom blifvit gjord till The Factory Departement, och besöken gjordes på grund af inkomna klagomål från arbeterskor. Det blir för långt att beskrifva de 8—9 besök vi gjorde och de ofta nog mycket löjliga intermezzon som förekommo, då någon blef tagen på bar gärning. Klockan var emellertid öfver 11 innan vi slutade och detta var en vanlig arbetsdag! Tre af veckans sju dagar håller miss Dean på lika länge och de andra dagarna till kl. 5—6—7 allt efter den tid en inspektion tager. Somliga dagar hinner hon med 1 à 2 inspektioner, andra ända till 12—15 stycken. En vecka förra våren gick hon upp kl. 3 hvarje morgon för att få reda på olagligt nattarbete bland tryckeriarbeterskorna och ofta nog äro inte ens söndagarna lediga emedan undersökningar angående söndagsarbete måste göras.

Fabriksinspektrisernas arbete är i hög grad fordrande och ansträngande och ledigheterna äro få och korta: några dagar vid helgerna och en månad på sommaren. Emellertid har från början insetts vikten af att få duktigt folk och folk, som helt och hållet kunde ägna sig åt arbetet, utan att störas af ekonomiska bekymmer eller nödvändigheten af extra förtjänster genom annat arbete; inspektriserna äro därför ganska väl betalade. De börja med 4,000 kr. (200 dollar) och lönen stiger med 200 kr. pr år till 6,000 kr. samt alla reseomkostnader (15 kr. om dagen och biljetterna) och utgifter för spårvagnar och droskor. Öfverinspektrisen har 8,000 kr. Efter 20 års tjänstgöring eller efter

fyllda 65 år ha de 1,100 kr. i pension. Fröken Andersson sade mig, å propos deras aflöningsförhållanden, »att det var af så stor vikt att inspektriserna i sätt, uppträdande och dräkt skulle vara 'ladies', för att de skulle kunna uppträda med tillräcklig auktoritet inför alla dessa stora bodägare, fabrikschefer och industrimagnater, att äfven för den skull ett ordentligt arvode vore af nöden.»

Till Factory Inspectors tagas de bästa af Sanitary Inspectors; de som haft den mäst omfattande erfarenheten eller som genom något speciellt arbete fått en utbildning, som kan vara af nytta för deras verksamhet. Största vikten lägges dock vid att få en människa med takt, världserfarenhet och sympati för sina medmänniskor. Åldersgränsen för sökande är fyllda 20 till 40 år. Ansökningarna inlämnas till The Home Office och kandidaterna underkastas en af The Civil Service Comissioners fastställd examen, motsvarande den som tages af hvarje tjänsteman inom The Civil Service, men med särskildt afseende på fabriksinspektion. Öfverinspektrisen sitter i examenskomitén.

Kerstin Hesselgren.

*—

Sägner.

II.

»Klyf ved, klyf ved!

En gång, då vår Herre Kristus gick här nere på jorden, kände han sig trött och så gick han in i en koja för att hvila. Därinne stod en kvinna framför ugnen och gräddade bröd.

Och Kristus bad att få sätta sig en stund på bänken, och det fick han. Men när han så strax därpå bad om en kaka bröd, tyckte kvinnan tydligen att det gick för långt, ty hon svarade vresigt: »Skall du ha bröd, så skall du väl också förtjäna det».

»Hvad vill du, att jag skall göra?» frågade Kristus fogligt.

»Klyf ved, klyf ved», utbrast hon, »här är mycket bröd kvar, som skall gräddas och det är snart slut på bränslet. Ut med dig och gör nytta för dig, sedan skall du nog få hvad det kan vara värdt!»

Se, vår Herre såg ut som en ringa man af folket och därför tyckte hon ju håller inte, att det var någon att krusa med. Utan minsta motstånd reste han sig också genast upp och gick ut i vedboden för att göra nytta för sig.

Han, som en gång bespisat fem tusen män med några kakor bröd kom så, hvad det led, in i kojans och lade en börda ved framför ugnen.

»Nu har jag rätt att få min kaka», sade han och räckte fram handen. Och se: plötsligt strålade där upp en gloria af spelande ljus kring hans hjässa, men kvinnan hade nu inte ögon för annat än den röda ungselden.

Då hon lyssnade till Kristi begäran, valde hon ut den minsta kakan och räckte honom. Och då skedde undret: brödet växte och blef så stort och så präktigt, att den snåla kvinnan omöjligt kunde unna det till någon annan än sig själf.

»Nej, det var inte meningen, att du skulle ha den här», sade hon, och valde så återigen ut den minsta kakan hon såg och räckte honom. Men det gick precis på samma sätt, och det var nu inte bara fallet med två och tre utan med hvarendaste kaka, som fanns på bordet. När så kvinnan slutligen märkte, att alltsammans var för godt för den fattige vandringsmannen, utbrast hon: »Gå din väg! Du skall sannerligen inte ha någon kaka med på det här baket!»

Då gick Kristus sorgset och stilla sin kos. Men hans himmelske fader, som hört och sett hvad som skett, kunde nu omöjligt låta kvinnan vara ostraffad.

Och så kom där alldeles som en stor blixtn in i stugan, och ur blixten talade den Allsmäktige. »Min son har klufvit din ved och välsignat ditt arbete, men ändå unnade du honom inte att få en kaka med af baket, och se därför unnar jag dig nu ej håller människorätt. Som en flyktig fågel må du flyga omkring och skria: 'Klyf ved, klyf ved'. Och det skolen I göra, du och dina likar, ända till domedag!»

Och så förvandlades den snåla, elaka kvinnan till en vipa, hvars klagande låte som alla veta låter ungefär som: »Klyf ved, klyf ved!»

Anna Knutson.

Litteratur.

Kristuslegender af *Selma Lagerlöf*.

Selma Lagerlöf för oss i sin nyligen utkomna bok, liksom mången gång förr, in i längst försvunna åldrars sago- och legendvärld. Om medeltidsmotivens förmåga att fångsla hennes fantasi vittnar mångt och mycket i föregående samlingar, och det är därför intet öfverraskande att hon hemfört en så rik skörd från det heliga landets af fromma sägner öfvervuxna mark. Att hon nu samlat dessa, delvis förut publicerade, legender till ett helt för sig är emellertid något att vara författarinnan tacksam för. Det är nämligen ej blott den yttre likheten i motiv som förena dem, utan äfven likheten i stämning och behandlingssätt och de bilda sålunde en grupp, som är mycket karaktäristisk för en sida af Selma Lagerlöfs konst.

Det mest utmärkande för Selma Lagerlöfs sagor är det djupa själsliga innehåll, som hon förstår att inlägga i deras fantastiska former och som ger dem den enkla höghet, som de i allmänhet hafva. Man har liknat hennes sätt att behandla legendmotiv vid Fra Angelicos och tänker man på Fiesole-munkens andaktsfyllda naiva innerlighet och på hans skygghet för, ja, rent af oförmåga att skildra det dämoniskt onda, har jämförelsen otvifvelaktigt sitt berättigande. Men olikheterna dem emellan säga nästan mer än likheterna, och det vore frestande att fortsätta jämförelsen för att med tillhjälp af den belysa hur sagornas stoff i Selma Lagerlöfs fantasi omsmälts till nya skapelser.

De gestalter ur den heliga historien, som möta oss i Selma Lagerlöfs berättelser, afteckna sig ej mot någon överklighetens guldgrund. Se blott på legenderna från Kristi barndom! Anslaget är helt enkelt, en daglig situation, barnet, som leker vid rännstenen eller springer omkring bland blommorna på ängen eller vid sina föräldrars hand vandrar genom templet. Omgifningar och landskap äro tillräckligt antydda för att scenen skall stå klar för oss. Men småningom, helt oförmärkt, glider ett öfvernaturligt element in i berättelsen utan att tonen förändras och utan att läsaren finner det annat än i sin ordning. Till den grad hör undret samman med den medlidsamma kärlek till allt lefvande, som redan framlyst i de smådrag ur hvardagslifvet, som berättats om barnet.

Något liknande är förhållandet med Veronika-legendens skildring af Kristi sista dag — ett motiv, som haft och har så stark dragning för djupare anlagda diktarnaturer. Skildringen af tåget på väg till afrättsplatsen med den pinade och dignande fången är helt realistiskt gjord. Men med den gamla Faustina ser läsaren »bakom denna halfdöda människas ansikte liksom i

en syn ett skönt och blekt med härliga majestätiska ögon och milda drag», ett ansikte, hvars blotta skuggbild har makt att återgifva en Tiberius tron på mänskligheten.

Selma Lagerlöfs egentliga styrka är hvarken den religiösa extas som omgifver föremålet för sin tillbedjan med strålglorior, rägnbågsskimrande änglavingar och himmelsk musik, eller den i all sin innerlighet klara och bestämda karaktäristik, som präglar Fra Angelicos helgon- och munkgestalter. Hennes styrka är de blytliska glimtar ned i blott anade djup, som från den skenbart enkla skildringen öppna oändliga perspektiv. Det är sådana glimtar som gifva Kristus-legendernas enkla barnhistorier det sublima drag de äga.

Utom de egentliga Kristus-legendernas krets står »Vår Herre och Sankte Per», med dess starka tycke af germansk folksaga, och medeltidsberättelsen om korsriddaren, som red hem till Florens med ljuslågan från den heliga grafven. Denna riddarlegend är kanske pärlan i hela samlingen, ett lysande exempel på Selma Lagerlöfs djupa sagopsykologi, lika fantastisk och lika gripande som »En herrgårdssägen». Vi måste tro på den uppfostrande makt som den vilde riddarens på trots aflagda löfte småningom får öfver honom. Vi förvåna oss ej öfver att han rider bakfram på sin häst, att han finner sig i att blifva beröfvad sina vapen och att han låter sig utskrattas som en dåre, allt för att hålla den fladdrande ljuslågan vid lif. Och hvilket vackert och djupsinnigt drag är det icke, när det småningom under färden går upp för riddaren att lika ängsligt som han själf vakar öfver lågan, lika ängsligt har han sett sin hustru, som slutligen måst flytta ifrån honom, vaka öfver sin kärlek, detta ömtåliga ting, som han själf handskats så ovarsamt med. Han förstår nu att det ej är med vapenbragder han skall återvinna henne. Men han blir ej öfverraskad, endast glad, att hon står vid hans sida, då folkhopen i Florens kastar sig öfver honom som öfver en galning, och då man vill förneka honom äran att ensam hafva bragt den heliga elden från Jerusalem.

Kristuslegenderna inledes med ett på det vackraste sätt återgifvet barndomsminne från den tid, då sagornas värld först öppnades för Selma Lagerlöf. Gamla farmor slutar sin berättelse om hur änglarna flyga under himmelen hvar julnatt med orden: »Det är så sant som att jag ser dig och du ser mig. Det är inte på ljus och lampor som det kommer an, och det ligger inte vikt vid måne och sol, utan det, som är nödvändigt, det är, att vi äga sådana ögon, som kunna se Guds härlighet.» Om gamla farmor kunde höra Selma Lagerlöf berätta sina legender, skulle hon nog icke tvifla på att den som ser så, har fått de rätta ögonen.

S—d.

Genmälen

med anledning af

Dr Lydia Wahlströms berättelse öfver internationella kvinnokongressen i Berlin 1904.

Då nedanstående tvenne uppsatser af fröken A. Gripenberg och fröken M. Cederschiöld, hvilka på begäran införas i tidskriften, innehålla en skarp kritik öfver den berättelse af berlinerkongressen, som doktor Wahlström på uppdrag af redaktion afgifvit, har, som naturligt är, doktor Wahlström i egenskap af författare beredts tillfälle att samtidigt besvara de mot hennes referat riktade anmärkningarna.

Red.

Några reflektioner i anledning af Dagnys artiklar om kvinnokongressen i Berlin.

Dr Lydia Wahlström säger i början af sin artikel att »det Internationella kvinnoförbundets ledare icke med blida ögon sågo rösträttskongressen» och tyckes ha ansett att rösträtten icke behöfde vidare internationell representation än Kvinnoförbundets damkomité.

Detta påstående är icke öfverensstämmande med fru Marie Stritts och Tyska kvinnoförbundets förklaring i n:o 7 af »Centralblatt des Bundes deutscher Frauenvereine». Däri framhålles, att styrelsen ansåg afhållandet af *alla slags specialkongresser* strax före eller under kongressen olämpligt emedan de skulle verka splittrande på krafterna och minska den önskade gynsamma inverkan af själfva kvinnokongressen. Då största delen af de tyska kvinnosaksledarna, att icke säga alla, voro sysselsatta med förberedelser till kongressen, var det klart, att de omöjligt skulle kunna samtidigt deltaga i en strax före kongressen anordnad rösträttskongress. Grundandet af ett rösträttsförbund strax före kongressen var ett svårt taktiskt fel, då däremot dess stiftande efter kongressen, såsom afslutning på dennas rösträttsmöten, hade verkat långt mer imponant.

Hvar och en med erfarenhet af faran af splittrade krafter torde vara ense om dessa skäl. Någon antydning att det Intern. kvinnoförbundets rösträttskomité vore tillräcklig internationell representation finnes icke i förklaringen.

Om doktor Wahlström hade varit tillstädes vid kvinnoförbundets möten, skulle hon fått bevittna, att alls inga »slitningar» förekommo under diskussionen om rösträttsfrågan. Den enighet och entusiasm, hvarmed saken omfattades, var helt enkelt storartad, då man betänker att de närvarande representerade miljoner kvinnor ur de mest olika religiösa, sociala och politiska grupper. Det verkar onekligen komiskt — för att begagna det lindrigaste uttrycket — att fröken Lydia Wahlström upplyser International Council of Women, stiftadt af Elisabeth Cady Stanton Susan B. Anthony, mrs Sewall m. fl. »att rösträttsfrågan är kvinnorörelsens hjärtpunkt» etc. För öfrigt är det icke utan att samma lilla benägenhet för docerande genomgår allt hvad fröken W. säger om det Intern. kvinnoförbundet, hvilket hon synbarligen anser väl konservativt och för litet anlagdt på propaganda. Detta förtäckta klander faller sig litet egendomligt hos fröken W., som nyligen i en broschyr berömmande framhållit den kvinnosak, »som framträdt utan all braskande entusiasm eller indignation».

Fröken W. var icke närvarande på det Intern. kvinnoförbundets möten, men förklarar dock kort och godt, »att dess förhandlingar voro af helt och hållet administrativ natur». *Hvem* har kunnat lämna fröken W. denna odiösa uppgift? Den kommer visst att öfverraska alla vid mötena närvarande, ty svårigen kunna de stora principfrågorna, sedlighets-saken och rösträttssaken, inregistreras bland administrativa frågor. De voro likväl det viktigaste, som afhandlades på mötena.

Om bristande insikter vittnar likaså de kortaffärdade orden om lady Aberdeen, hvars betydelse för I. W. C. dock borde vara bekant för hvar och en som ger sig till att skriva om detsamma. Ishbel Aberdeen är ju nydanarinna af det 1888 i Washington stiftade förbundet. Dittills hade idén vunnit föga spridning och endast två nationalförbund hade anslutit sig till detsamma. Det är obetingadt lady Aberdeens energiska, klarsynta och outtröttliga verksamhet 1893—99, som skapat de nio under denna period stiftade förbunden, medan hon samtidigt förberedde stiftandet af de sedan 1899 grundade förbunden.

Doktor Wahlströms proklamation, att Sveriges kvinnor utan kvinnorörelsens medverkan fått tillträde till universitetet, är ju intet nytt i vår tid, då man så mycket som möjligt vill reducera kvinnosakens goda verkningar och falskeligen bokföra dess segrar å andra rörelsers konton. Men att en kvinna med universitetsbildning vill begagna ett så inadekvat uttryck måste dock förvåna. Hvarje ärlig iakttagare tordé medgifva, att det är idén om kvinnans höjande (= kvinnorörelsen) som på sin mäktiga väg burit till kvinnorna alla de förmåner de vunnit under senaste århundrade, äfven om dessa förmåner icke alltid äro direkta resultat af den eller den föreningens verksamhet eller den eller den riksdagsmannens motion.

Antagligen bedömer fröken W. det gripande sedlighetsmötet

i London 1899 efter hörsägen, eftersom därifrån nämnes endast det lilla intermezzot med mrs Craightons »varning» till unga flickor att icke närvara — ord, hvilka publiken dessutom tydligt och högt ogillade. För visso lämnade dock mötet andra intryck än detta. Jag vill blott erinra om det kraftiga, klara föredrag af Josephine Butler, som upplästes, referaten af mrs George Drummond, Frau Bieber Boehm, m:me Avril de Ste. Croix.

Hvad dr W. citerar ur ett miss Anthonys rösträttstal gifver läsaren en oriktig föreställning om den gifta kvinnans rättsliga ställning i staten New-York. Man får nu uppfattningen att hustrun därstädes sedan 1862 icke har rätt till sin förvärfda egendom. Emellertid har hon i denna stat ovanligt stor frihet, i det hon icke blott har oinskränkt rätt till både ärfd och förvärfd egendom, men också (sedan 1893) samma rätt öfver barnen som mannen.

* * *

Öfverhufvud verkar denna redogörelse öfver Berlinerkongressen nästan som »Hamlet without the prince of Denmark». Ty man saknar på hvarje sida uppfattning af och insikter om personer och händelser på den internationella kvinnoens område. Mången liten snäll och dugande kvinna nämnes men i alldes orätt miljö, sedd genom förstoringsglas, medan man förgäfvets letar efter ett namn sådant som t. ex. Millicent Garrett Fawcett. Icke med ett ord nämner fröken W. sin landsmanninnas, doktor Ellen Sandelins föredrag, »Die Frau als Aerztin», det första i sitt slag i Tyskland, som hölls inför öfverfullt hus och följdes med andlös uppmärksamhet. Andra exempel att förtiga.

Egendomligt förefaller ock att intet nämnes om kongressens svagaste punkt, näml. det understöd som gafs principen om skyddslagstiftning för kvinnoarbete. Ty att samma talarinnor, hvilka energiskt påyrka *rättslig likställighet* mellan man och kvinna, lika energiskt fordra *speciel arbetslagstiftning* för kvinnorna, det är mer än inkonsekvent. Det är ett steg tillbaka mot den tid, då den fullvuxna kvinnan hela sitt lif igenom betraktades som en omyndig varelse.

Alexandra Gripenberg.

Några ord i anledning af Dagnys artiklar om kvinnokongressen i Berlin.

Tolfte och trettonde häftena af Dagny hafva innehållit en ganska utförlig skildring af den internationella kongressen i Berlin sistl. juni, och då jag själf deltog i den, har jag med stort in-

tresse läst dessa artiklar. Till fulla instämmer jag med förf. i hennes yttrande att det skulle vara omöjligt för *en* person att skaffa sig någon fullt sammanhängande öfversikt öfver den stora kongressen. Det kan ingen rimligen begära, men å andra sidan har ju en framställning af kongressen i Fredrika-Bremer-Förbundets organ — Fredrika-Bremer-Förbundet, hvilket såsom ett led af Svenska kvinnornas nationalförbund tillhör det Internationella kvinnoförbundet — en helt annan och betydligt mindre efemär karaktär än de korrespondenser, som midt under eller omedelbart efter kongressen inflöto i de dagliga tidningarna. Dagnys skildring blir i viss mån ett historiskt aktstycke. Särskildt torde detta gälla om Sveriges representation på kongressen, och det är också främst i detta afseende jag ber att få göra några tillägg till framställningen i Dagny.

Den aktade författarinnan beklagar, att Sverige på undervisningsområde var orepresenteradt på kongressen och fortsätter: »Däraf fick också den tyska allmänheten, att döma af tidningsreferaten, det intrycket att Danmark var ensamt om äran att hafva gjort tillträdet till universitetsundervisningen tillgängligt för kvinnor utan kvinnorörelsens medverkan.»

Detta är dock icke fullt öfverensstämmande med verkliga förhållandet. Doktor *Ellen Sandelin* höll nämligen lördagen den 18 juni på 2:dra sektionen, på hvars program den dagen stod ämnet »vetenskapliga yrken», ett föredrag om »kvinnan såsom läkare». Detta föredrag inleddes med en öfversikt om huru i Sverige tillträde till universitetsundervisningen öppnats för kvinnor, och där redogjordes för Kongl. förordningen af 1870, hvarigenom kvinnorna erhöles rätt att undergå mogenhetsexamen, idka medicinska studier och aflägga medicinska examina vid universitetet samt idka läkareyrket. Talarinnan betonade uttryckligen, att därmed öppnades för kvinnor utan någon inskränkning landets bägge universitet i Lund och Uppsala, samt Karolinska mediko kirurgiska institutet i Stockholm. Hon framhöll därpå att det kunde anses som ett lyckligt grepp från myndigheternas sida att från första stunden samundervisning infördes vid universitetet och att de kvinliga studerandena erhöles samma rättigheter och förmåner som deras manliga kamrater, hvilket — yttrade talarinnan — var enda sättet att trygga deras ställning och göra den fullt respekterad.

Detta doktor Sandelins föredrag hade f. ö. i och för sig själf varit väl förtjänt att omnämnas i hvarje redogörelse för kongressen, i synnerhet i en *svensk* kvinnoaktstidskrift. Det innehöll en mängd beaktansvärda synpunkter, talarinnan framhöll bl. a. den kvinliga läkarens sociala uppgift — hennes uppgift att icke blott göra kvinnan kroppsligt starkare, utan ock att göra henne andligen klarsyntare, mer vidhjärtad, mer pliktmedveten, särskildt mer medveten om ansvaret gent emot kommande generationer. Föredraget väckte också stor och välförtjänt uppmärksamhet och bifall från audi-

toriet. Talarinnan, som dessutom höll föredrag om »sjuksköterskornas organisation i Sverige» och det Svenska Röda korset, var med undantag af doktor Alette Jakobs från Holland, den enda icke-tyska kvinnliga läkare som deltog i kongressen, en omständighet som i och för sig var ägnad att göra henne uppmärksammas.

Men om förf. förbisett det inlägg, som från Sverige förekom om kvinnornas universitetsstudier, öfverskattar hon motsvarande inlägg rörande fattigvårdens och kommunalförvaltningens område. Något anförande af doktor Alexandra Skoglund förekom icke i dessa frågor, endast af fru Agda Montelius om »kvinnan inom den offentliga fattigvården» och om »den moderna fattigvårdens principer» samt af undertecknad om »kvinnan i skolråd.» Förtjänt att omnämnas torde äfven varit fru Kerstin Bohmans föredrag inom tredje sektionen om »sjukvård i fattiga hem».

För att öfvergå till förf:s framställning af de främmande ländernas representanter, har det i högsta grad förvånat mig, att förf. af *Finlands* representanter nämner två, af hvilka den enas, fru Ali Trygg-Helenius' verksamhet faller inom ett helt annat område än kvinnoaksarbetet, den andra, fru Ilmi Hallstén *) först helt nyligen börjat deltaga i detsamma, men alldeles försummar att nämna den utan jämförelse mest representativa finska deltagaren i kongressen, fröken *Alexandra Gripenberg*. Såsom en af det Internationella förbundets stiftarinnor och dess första skattmästare, såsom det finska kvinnoaksarbetets erkända ledarinna, har fröken Gripenberg ett gifvet hedersrum vid alla internationella kvinnokongresser. Det var väl heller ingen af representanterna för de nordiska länderna och få af samtliga kongressdeltagare som voro så bemärkta och uppburna som hon, och detta på grund såväl af hennes eminenta begåfning, särskildt som talarinna, hennes öfverlägsna och vinnande personlighet, hennes vidsträckta förbindelser med den internationella kvinnovärlden, hennes omfattande studier i kvinnorörelsens historia, hvilkas resultat hon framlagt i sitt stora verk »Reformarbetet till förbättrande af kvinnans ställning», ett arbete, som förf. till Dagnys artiklar känner väl till och citerar som förnämsta källskrift till sin nyligen utgifna broschyr: »Den svenska kvinnorörelsen».

Till slut må det tillåtas mig att yttra några ord om Englands representanter. England är helt säkert det land, hvarifrån den svenska kvinnorörelsen fått sina starkaste impulser. Mellan

---

*) I afseende på henne gör för öfrigt förf. ett faktiskt misstag. Fru Hallstén, hvilken, såsom äfven framhålles, skördade välförtjänt bifall för sin värdiga och sympatiska framställning af samskoleundervisningen i Finland, förestår *icke* jämte sin man en större samskola; mannen är lärare vid ett par statens läroverk och försäkringsinspektör och hon själf undervisar vid samskolor i Helsingfors och är sedan sistl. februari Finsk kvinnoförenings sekreterare.

det engelska och det svenska kvinnoförbundet hafva alltid rådt särskild förståelse och sympati. Detta senare har också kraftigt understött Lady Aberdeens val till ordförandeposten inom det Intern. kvinnoförbundet. Varmt sympatiserar jag därför med det erkännande, som förf. till Dagnyartiklarna ger Lady Aberdeens ädla och älskvärda personlighet. Äfven har det helt säkert sin betydelse att såsom förf. säger »Lady Aberdeen så väl kan tjänstgöra som en förmedlande länk mellan kvinnorörelsen och den högsta societeten» och att »detta gör henne så utomordentligt lämplig för hennes inflytelserika post». Men af ändå större vikt är den ledande ställning inom den brittiska kvinnorörelsen Lady Aberdeen i många år intagit. Man kan göra sig en föreställning om hvad Lady Aberdeen verkat för kvinnorna, icke blott i England och Skottland, utan äfven i de länder, Irland och Canada, där hennes gemål varit vicekonung och där hon själf blifvit älskad och vördad mer än någon krönt drottning, om man läser den långa förteckningen på alla de kvinnoorganisationer med olika syften, materiella och ideella, som hon stiftat och står i spetsen för, alltifrån »Irish Lace Depot» och »Irish Industries Association» till de inflytelserika politiska »Women's Liberal Associations» i England och Skottland. Har man dessutom varit nog lycklig att samarbeta med Lady Aberdeen, vet man, att hon aldrig nöjer sig med att blott låna sitt namn som en dekoration åt ett företag, utan att hon alltid tager sin uppgift på fullaste allvar och fyller den med aldrig svikande plikttrohet, med öfverlägsen intelligens och bepröfvad erfarenhet, att hon aldrig skyr personliga mödor eller ekonomiska uppoffringar, och att hon i arbetet ingjuter något af den ädla, upphöjda och kärleksfulla anda, som besjäljar hela hennes personlighet. Det är främst detta, som gör Lady Aberdeen »så utomordentligt lämplig» för posten som det Internationella Kvinnoförbundets ordförande. Under den femårsperiod, som afslöts med kvinnokongressen i London 1899, var, som bekant, Lady Aberdeen det Int. kvinnoförbundets ordförande, och detta har i främsta rummet henne att tacka för sin organisation och utveckling.

Af de öfriga många framstående engelska representanterna på Berlinkongressen nämner förf. till artiklarna i Dagny endast Lady Battersea, född Rotschild. Vore ej förf. höjd öfver dylika beskyllningar, skulle man vara frestad misstänka att hon smittats af engelsmännens djupa vördnad för högadliga titlar. Eljes tycker man att åtskilliga af de andra engelskorna — såsom t. ex. det Engelska nationalförbundets älskvärda ordförande Miss Mary Clifford, sedan många år verksam inom fattigvården och på andra kommunala områden i Bristol eller, samma förbunds energiska och erfarna sekreterare, Miss Emily Janes, bekant bl. a. såsom utgifvare af *The Englishwoman's Yearbook* — varit minst lika förtjänta af att omnämnas. Men allra mest har det förundrat mig, att en så varm rösträttsvän som förf. kunnat alldeles förbigå

Mrs *Millicent Garrett Fawcett*, den engelska kvinliga rösträttsrörelsens främsta ledarinna. Mrs Fawcett höll föredrag om denna rörelse så väl på kongressens stora rösträttsmöte på aftonen den 17 juni som påföljande dag vid fjärde sektionens sammanträde, samt dessutom om »kvinnornas ställning enligt den nya engelska skollagen af 1902» på första sektionen — således just på de båda sektioner förf. förklarar sig företrädesvis hafva besökt.

Maria Cederschiöld.

Svar på ofvanstående genmälen.

Då Dagnys redaktion satt mig i tillfälle att redan före tryckningen taga kännedom om de mot min kongressartikel riktade insändarna, får jag härmed i största korthet besvara dessa.

Hade jag tänkt mig, att mitt oskyldiga kåseri skulle kunna röna den oförtjänta äran att betraktas som »i viss mån ett historiskt aktstycke», hade jag visserligen anlagt det efter en helt annan plan, än den jag nu följt, men då hade jag också dröjt med artikeln, tills jag kunnat stödja mig på de tryckta kongressförhandlingarna. Då Dagny emellertid icke ville låta sina läsare vänta flere månader på en redogörelse för kongressen, fattade jag min uppgift så, att jag borde söka gifva hvarken ett diskussionsreferat eller en historisk skildring, utan helt enkelt mina egna intryck, något uppfärskade med tillhjälp af de tyska tidningsartiklar, som stodo mig till buds. Sålunda har jag omnämnt nästan uteslutande sådana föredrag, som jag själf åhört, ehuru på långt när icke alla sådana, och bland den stora mängden af framstående kvinnor presenterat endast dem, som under själfva kongressen — kanske af en mera tillfällig anledning — på mig personligen gjort ett starkare intryck. Att jag icke under något sektionssammanträde kom i tillfälle att få åhöra vare sig fröken Gripenberg eller doktor Sandelin, förklarar därför min försummelse gent emot dem, något som jag dock lifligt beklagar, eftersom detta utlämnande kunnat tydas som ett uttryck af bristande blick för deras betydelse. På samma sätt förhåller det sig med utlämnandet af flere betydande engelska namn. Hvad särskildt Mrs Fawcett beträffar, så voro hennes anföranden i allmänhet för korta för att kunna gifva mig något starkare intryck. Att med stöd af engelska arbeten i rösträttsfrågan gifva en framställning af hennes verksamhet, hade varit lätt nog, men syntes mig icke ligga inom ramen af min uppgift.

Hvad åter beträffar det korta omnämmandet af lady Aberdeen, så inskränker sig äfven detta helt och hållet till mina egna intryck från just ifrågavarande kongress. Detta i trots af att jag sedan flere år tillbaka känt hennes verksamhet och beundrat

hennes gedigna parlamentariska och administrativa egenskaper, desto mer som jag varit i tillfälle att personligen lära känna dem under förberedelserna till London-kongressen 1899, då jag bl. a. deltog i en hel dags oafbrutna konferenser i hennes hem. Att servera Dagny kortfattade resuméer öfver vare sig hennes eller fröken Gripenbergs arbete i kvinnosakens tjänst, skulle dock syntas mig nära nog innebära en förolämpning mot tidskriftens läsare, hvilka säkerligen på förhand känna de viktigaste fakta rörande dessa banbrytare. Sådant kan endast passa i redogörelser, afsedda för den större, icke kvinnosaksintresserade allmänheten *).

* * *

Gent emot fröken Gripenberg vill jag anföra följande. Fru Stritts förklaring hade jag sett, innan jag läste korrektur på min artikel, men då den syntes mig märkligast genom hvad den företog, kunde den ej förändra den uppfattning af förhållandet mellan Internationella kvinnorådets ledare och rösträttskongressen, som jag bildat mig genom samtal med personer från båda hållen. Rösträttskongressens goda resultat synes mig bäst jäfva talet om »ett svårt taktiskt fel»; det torde för öfrigt vara minst sagdt tvifvelaktigt, om dess afhållande *efter* internationella kvinnokongressen, då alla voro trötta af förhandlingar och fester, skulle ha kunnat göra större verkan än som nu åstadkoms. Meningen var ju härvidlag icke så mycket att »imponera» som att organisera.

Mitt tal om »slitningar» har, såsom torde vara tydligt af sammanhanget, aldrig varit afsedt att särskildt gälla kvinnoförbundets behandling af *rösträttsfrågan*. Hvad vidare beträffar behandlingen af denna fråga samt af sedlighetsfrågan, så syntes det mig klart, att kvinnoförbundets öfverläggningar härom icke kunde ha gällt själfva principerna, ty därom äro väl kvinnorörelsens ledare i allmänhet ense, utan helt enkelt den rent administrativa frågan, om dessa sträfvanden skulle upptagas på förbundets program.

Att det är idén om kvinnans höjande, som skaffat kvinnan alla de förmåner hon vunnit under senaste århundrade, kan jag icke gå in på, då flere kvinnosaksreformer helt enkelt kunna tillskrifvas ekonomiska orsaker. Lika litet kan jag medgifva, att idén om kvinnans höjande är identisk med kvinnorörelsen — för så vidt man med detta uttryck menar kvinnans eget arbete för höjande af sin ställning — ty denna idé har, såsom naturligt varit, uttalats af män, innan ett dylikt arbete upptagits af kvinnorna själfva.

*) Det ena af de sakliga misstagen, omnämmandet af d:r Skoglund i sammanhang med föredragen öfver de kommunala frågorna, berodde på förbiseende vid korrekturläsning. Uppgifterna om fru Hallstén härrörde från en tysk tidningsartikel.

Sedlighetsmötet i London 1899 skulle jag icke ha nämnt i detta sammanhang, om jag icke själf där varit närvarande och till fullo kunnat iakttaga den omförmälda kontrasten.

Hvad beträffar citatet från Susan Anthonys tal, så må det anses ursäktligt, att jag icke i min artikel varit mera mån om att rädda staten New-Yorks nuvarande lagstiftning från orättvisa misstankar, än hvad den vördade amerikanskan själf i det citerade anförandet visade sig vara. Jag kan åtminstone icke erinra mig, att hon gjorde det omförmälda tillägget.

Slutligen frågan om skyddslagstiftning! Först och främst deltog jag ej i det sektionssammanträde där saken behandlades, och för det andra skulle jag icke gärna utan djupare juridiska och socialpolitiska studier uttala mig i en fråga af så ytterligt omtvistad och svårlöst natur.

Fröken Gripenberg liknar det lilla skådespel jag gifvit Dagnys läsare vid »Hamlet, without the prince of Denmark», och det är ju tyvärr sant, att jag skildrat en kvinnokongress och där glömt att nämna till och med ett så betydande kvinnosaksnamn som fröken Gripenbergs eget. Men att tillämpa det nedlåtande uttrycket »mången liten snäll och dugande kvinna» på vare sig rev. Anna Shaw, fröken Pappritz eller fröken Lange, hvilka jag möjligen sett genom förstoringsglas — det går jag dock knappast in på. Återstår då att tänka på den långa uppräknningen af namn på sidan 283, från m:me Bogelot till fru Hierta-Retzius. Någon »förstoring» letar jag dock där förgäfvos efter, såvida det icke skulle gälla omnämmandet af fru Hallsténs föredrag. Men som en lidelsefri läsare genast märker, gäller det härvidlag icke så mycket fru H. själf, som desto mer tillfället att få nämna den allenastående hyllningen för Finland. Jag är emellertid viss på, att fru H. icke skall taga detta mitt medgifvande illa upp, ty en verklig fosterlandsvän träder ju gärna i skuggan för sitt land.

Lydia Wahlström.

Ellen Fries' bibliotek

är öppet *alla hvardagar kl. 3—4 e. m.*

Biblioteket är mot skriftlig borgensförbindelse af känd förbundsmedlem afgiftsfritt tillgängligt för kvinnor, som egna sig åt studiet af historia och närliggande ämnen.

Det är dessutom tillgängligt för Fredrika-Bremer-Förbundet.

STUDENTER, äfven kvinliga, som önska inträde på apotekarebanan, erhålla anvisningar till elevplatser, om de hänvända sig till Farmaceutiska fören. platsbyrå, Sthlm.

G. 10140.

Nya Hushållsskolan

(för bildade flickor). Grundad 1881.

Föreståndarinna: Fröken H. Cronius.

Nya Hushållsskolans Matsalar

Vestra Trädgårdsgatan 19.

OBS.! Särskild matsal för fruntimmer.

Klagomål öfver svårighet att få köpa verkligt god Ättika har föranledt Liljeholmens Vinfabrik att från 1901 tillhandahålla sin, sedan många år för god smak och fin arom kända Ättiksprit, på förseglade flaskor försedda med fabriken's etikett och spädningstabell.

OBS.! Flaskans form och etiketten.

Anmälan.

Dagny utkommer **1904** med 20 häften, utgörande minst 28 tryckark.

Priset för hel årgång:

För medlemmar af *Fredrika-Bremer-Förbundet* ... kr. 3,50.

För icke medlemmar af *Fredrika-Bremer-Förbundet* » 5,00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å *Fredrika-Bremer-Förbundets* byrå, 54 Drottninggatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hvar bokhandlare.

Lösnummer kunna erhållas å *Fredrika-Bremer-Förbundets* byrå till ett pris af 30 öre för enkelhäfte.

Vademecum

var bland alla munvatten på hygieniska utställningen i Paris 1902 det enda som erhöll högsta utmärkelse, Guldmedalj, och detta i sin egenskap af »antiseptiskt munvatten» (antiseptique dentifrice).

Barnängens Tekniska Fabrik,
H. M:t Konungens hofleverantör
Stockholm.

Annonser för DAGNY

upptagas af

fröken Ingeborg Bergström, 31 Östermalmsgatan 31.

Adresser:

Fredrika-Bremer-Förbundet: Drottninggatan 54.

Rikstelefon 27 62. Förbundets byrå öppen 11—4. Allm. tel. 48 16.

*Fredrika-Bremer-Förbundets Sjuksköterskebyrå:
Tunnelgatan 25.*

Rikstelef. 68 98.

A. T. 82 11.